

Bende Zsófia-Soós Hajnalka

A katasztrófavédelem szervezeti és irányítási kérdéseinek változása

Absztrakt

Napjaink központi témájává vált a katasztrófavédelem, hiszen az emberiség létszámának növekedésével egyre nagyobb lett az igény a sokszor előre nem látható – akár természeti, akár ipari – katasztrófák megelőzésére és kivédésére. Ehhez azonban szükséges megteremteni az ideális jogszabályi hátteret, amelyet hazánkban elsőként a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény képviselt. A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény pedig kialakította a most hatályos katasztrófavédelmi szervezetrendszert. Jelen írás alapvetően e két törvény rendelkezéseinek összevetésén keresztül mutatja be a hazai katasztrófavédelem szervezeti és irányítási kérdéseinek változásait.

Bevezetés

Visszatekintve a történelemben, a biztonság kérdését mindig is nagy figyelemmel vették körbe mind az állampolgárok, mind a döntéshozók, a jogszabályi háttér kialakításáért, valamint végrehajtásáért felelős állami szereplők. A szinte valamennyi tudományág ismereteit felhasználó katasztrófavédelem az elmúlt időszak számos, biztonságot veszélyeztető természeti és civilizációs katasztrófa következtében a közgondolkodás egyik meghatározó kérdése lett. Ez egyszerre jelenti katasztrófák okai mibenlétének minél precízebb feltárása, a felkészülés, a védekezés, a megelőzés hatékonyságának növelése igényét, az ezek köré épülő feladatok ellátását és a jogszabályi alapok kidolgozását. Ebben meghatározó szerepe volt a hosszúra nyúlt előkészítés után megszületett, s végül 2000. január 1-én hatályba lépett, a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvénynek. Az ezt követő időszakban nemcsak, hogy megnőtt mind a lakosságot, mind az anyagi javakat és a környezetet veszélyeztető katasztrófák száma, hanem azok egyúttal jóval összetettebbé, kiszámíthatatlanabbá váltak, szükségszerűen maguk után vonva a beavatkozások sokrétűségét és a szervezeti irányítási kérdések újragondolását. Ezekre reagálva kezdődött meg az új jogszabályi háttér előkészítése, majd 2012. január 1-én hatályba lépett 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, mely

törvény erősebbé tette a katasztrófavédelem rendszerét, így a megelőzési, hatósági és védekezési intézkedések meghozatala szervezettebben, hatékonyabban történik.

A változtatás igénye

2000. január 1-jén, az első katasztrófavédelmi törvény hatályba lépése alapján új, országos hatáskörű rendvédelmi szervbe, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságba integrálták a Tűzoltóság Országos Parancsnokságát és a Polgári Védelmi Országos Parancsnokságot. Létrehozását több elem is indokolta, melyek közül az egyik meghatározó, hogy a polgári védelmet a békeidőszakban minél intenzívebben bevonják a katasztrófák elhárítása körüli feladatokba. Ugyanilyen fontos szempont volt a megfelelő szakmai felügyelet biztosítása az önkormányzati tűzvédelmi rendszer vonatkozásában, valamint a hatósági feladatok, a polgári veszélyhelyzeti tervezés erősítése. Ugyancsak az új, meghatározó főigazgatóság létrehozását indokolta a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzése érdekében a SEVESO II. irányelvben rögzített feladatok honosítása, megvalósítása, melyet az európai uniós csatlakozásunk előfeltételeként szabtak meg. Végül, az új országos hatáskörű szerv kialakítása lett a garancia a megelőzés, védekezés, helyreállítás hármas egységének alkalmazására.

Az elmúlt évtizedekben egyre gyakoribb és összetettebb természeti csapásokkal, humán és ökológiai katasztrófákkal, civilizációs kihívásokkal kellett számolnia Magyarországnak, így az új katasztrófavédelmi szervezetnek is.¹ Ezek lehetnek földrengések, földcsuszamlások, heves esőzések, belvizek, árvizek, nukleáris balesetek, ipari balesetek, veszélyes üzemek sérülései, veszélyes anyagok szállítása, de lehetnek migrációs jelenségek vagy a terrorizmus jelentette kihívások. Ezen kihívások mentén egyre fokozottabb figyelem vette körül a katasztrófavédelem tevékenységét. S ez a figyelem nem csupán az állampolgárok éber figyelme és igénye mentén alakult ki, hanem politikai érvek és célok is alakították. Különösen érzékelhető volt ez – részben a média fokozott érdeklődésének köszönhetően – például a vörösiszap-katasztrófa, a 2010-es súlyos tavaszi árvizeknél és a West-Balkán szórakozóhely tragédiája során. Egyes sajnálatos események, így az utóbbiak lefolyásai és következményei egyúttal arra is rámutattak, hogy voltak hiányosságok a megelőzés, a hatóságok tevékenysége során, s ugyanezek a rések megfigyelhetőek voltak a közigazgatás és a társadalom felkészítésében is. Ez nem csupán a megfelelő szervezeti, hatósági felkészültség és ennek

¹ A kihívások sorában szerepelt rögtön a megalakulását követően a tiszai cianid-szennyezés 2000-ben, az egyik legjelentősebb tiszai árvíz, a pusztaszöllősi gázkitörés és beregi árvíz 2001-ben. Ezeket eredményesen, hatékonyan kezelte (Muhoray 2012).

megfelelően a konkrét feladatok hatékony, eredményes ellátása vonatkozásában hangsúlyos, hanem az állampolgárok abbéli jogos igénye tekintetében is, hogy az arra felhatalmazott szervek szakszerűen hárítsák el és számolják fel a kialakult veszélyhelyzeteket. Ezek az események, jelenségek mind-mind hozzájárultak az új Katasztrófavédelmi törvény, valamint a végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet² megalkotásához (Muhoray 2012).

Az új jogszabály megteremtette a katasztrófavédelem egységes irányítási rendszerét és növelte az állami szerepvállalást. A változtatások öt fő pontban ragadhatóak meg. Egyrészt a lakosság biztonságának megerősítésére került sor a katasztrófavédelmi igazgatási rendszer átalakításával. Másrészt átalakították a polgári védelmet, s növelték a szerepét. Harmadrészt az új, egységes katasztrófavédelmen belül új, állami tűzoltóságot szerveztek. Szintén új, egységes szervezetet alakítottak ki az iparbiztonságra, mellyel fokozták a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védelmet. Végül, ötödik pilléerként olyan további hangsúlyos változtatásokat is eszközöltek, melyek a finanszírozással és a logisztikával függtek össze, s ezek fejlesztésén keresztül járultak hozzá a hatékonyság növeléséhez (Muhoray 2012).

Általános szabályok

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetésről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: első katasztrófavédelmi törvény) hozta létre a katasztrófavédelem rendszerét, néhány fő alapelve koncentrálna. Ezek egyike, hogy a katasztrófavédelem nemzeti ügy. A védekezés egységes irányítása állami feladat. Ezek a tételek a 2011. évi Kat. törvényben (a továbbiakban: Kat. tv.) is visszaköszönnek. Csakúgy, mint egy másik fontos alaptétele, miszerint minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.

Az első katasztrófavédelmi törvény az általános szabályok között rögzítette, hogy a katasztrófák elleni védekezést, valamint a következmények felszámolását az erre a célra

² 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról

létrehozott szervek és a különböző védekezési rendszerek működésének összehangolásával, valamint a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény által létrehozott polgári védelmi szervezetek, a hivatásos katasztrófavédelmi szervek, a hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a gazdálkodó szervezetek, a Magyar Honvédség, a Határőrség, a rendvédelmi szervek és az állampolgárok, továbbá az Országos Meteorológiai Szolgálat, az Országos Mentőszolgálat, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, az önkéntesen részt vevő társadalmi szervezetek, valamint a civil és az erre a célra létrehozott köztestületek, továbbá a nem természeti katasztrófák esetén annak okozója és előidézője, az állami szervek bevonásával kell biztosítani. A Kat. tv. szintén meghatározza hogy a védekezésben és a következmények felszámolásában kik vesznek részt az erre hivatott szerveken túl. Így megnevezi az állampolgárokat, a polgári védelmi szervezeteket, a gazdálkodó szervezeteket, a Magyar Honvédséget, a rendvédelmi szerveket, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt, az állami meteorológiai szolgálatot, az állami mentőszolgálatot, a vízügyi igazgatási szerveket, az egészségügyi államigazgatási szerveket, az önkéntesen részt vevő társadalmi szervezeteket, valamint az egyesületeket és az erre a célra létrehozott köztestületeket, valamint nem természeti katasztrófa esetén annak okozóját és előidézőjét.

A Kat. tv. az alapvető rendelkezések sorába emeli továbbá, hogy a katasztrófavédelemben részt vevők biztosítják az állampolgárok tájékoztatásához szükséges információkat az életet, testi épséget, az anyagi javakat és a környezetet veszélyeztető hatásokról. Ez egy fontos reagálás a közelmúltban bekövetkezett katasztrófák kapcsán az információszükségletek kielégítése törvényi kötelezettség szintjére emelésével (Bukovics 2008, 2012).

A rendszer újítására, megerősítésére való szándék üzenete már az új törvény preambulumban is megjelenik, miszerint a jogszabályt az Országgyűlés a lakosság biztonságának és biztonságérzetének növelése céljából, a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának fokozása, a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, a katasztrófavédelmi intézkedések eredményességének növelése érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény vonatkozó cikke alapján alkotta meg. Míg az első katasztrófavédelmi törvény preambuluma szerint azt az Országgyűlés az Alkotmányból, a nemzetközi egyezményekből eredő feladatok teljesítése érdekében, valamint az életet és a vagyonbiztonságot, a természetes és épített környezetet veszélyeztető természeti és civilizációs katasztrófák megelőzése és károsító hatásai elleni védekezés egységes irányítási

rendszerének kialakítása és működtetése, továbbá a veszélyhelyzetben, illetve a katasztrófa sújtotta területeken alkalmazható szabályok bevezetése céljából alkotta meg.³

Összhangban az Alaptörvény minősített időszakokat meghatározó szakaszával, az új törvénnyel változott a katasztrófa fogalma is. Korábban a katasztrófát akként definiálták, hogy az a sürgősségi helyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.⁴ Az új Kat. tv szerint ugyanakkor a katasztrófa a veszélyhelyzet, és nem sürgősségi helyzet kihirdetésére alkalmas állapot, vagy helyzet. A veszélyhelyzeteket kiváltható események megállapítását is a 2011-es törvény tartalmazza.

Egy másik meghatározó fogalom, a katasztrófavédelem fogalma ezzel szemben változatlan maradt. Ahogy az 1999-es törvény, úgy az új Kat. tv szerint is *a különböző katasztrófák elleni védekezésben azon tervezési, szervezési, összehangolási, végrehajtási, irányítási, létesítési, működtetési, tájékoztatási, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak védelmét, az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.*⁵

³ 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

⁴ 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

⁵ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

A katasztrófavédelem megújítása egyben azt is jelenti, hogy új módon kell meghatározni és számba venni a kockázatot jelentő tényezőket. 2009. március 4-én az Európai Bizottság közleményt nyújtott be az Európai Tanácsnak a természeti csapások és az ember okozta katasztrófák megelőzésére irányuló közösségi elgondolásról. A közlemény alapján az Európai Tanács következtetéseket fogalmazott meg. A 8068/1/11 számon, 2011. április 7-én kiadott tanácsi következtetés írta le a katasztrófakezeléssel kapcsolatos kockázatértékelés továbbfejlesztésével kapcsolatos elvárásokat az Európai Unióban. Ez alapján Magyarország is kidolgozta a nemzeti kockázatértékelés elveit, azonosította a kockázatokat, elemezte azokat, s 2011 végén megküldte a Bizottság részére az értékelést. Az elfogadott nemzeti Katasztrófa Kockázat Értékelés alapján Magyarországon a beazonosított kockázati tényezők között például az ár-és belvíz, a rendkívüli időjárás, földrengések, erdőtüzek, mint természeti kihívások mellett a társadalmi kockázatok körében megtalálható a menekültügy, a migráció és a demográfiai változások, mint kihívások (Muhoray 2012).

Minősített időszakok

A minősített időszaki helyzeteket az Alaptörvény szabályozza, s a különleges jogrend öt típusát nevesíti. Ezek a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a váratlan támadás és a veszélyhelyzet. Valamennyi jellemzője, hogy különleges jogrend érvényesül, melynek során az állam életének rendes működését, az állampolgárok élet-és vagyonbiztonságát külső vagy belső társadalmi, illetve természeti veszély fenyegeti, melyek elhárítására, a következmények felszámolására a rendkívüli jogrend eszközei vehetők igénybe, s néhány kivétellel, mint például az emberi méltósághoz való jog és az ártatlanság védelme, felfüggeszthetők vagy korlátozhatók az alkotmányosság klasszikus alapelvei.

Az Alaptörvény értelmében az Országgyűlés hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre, amely rendkívüli intézkedések bevezetésére jogosult.⁶ Elnöke a köztársasági elnök. A Honvédelmi Tanács gyakorolja az Országgyűlés által rá átruházott jogokat, a köztársasági elnök jogait és a Kormány jogait. Dönt a Magyar Honvédség külföldi vagy magyarországi alkalmazásáról, békefenntartásban való részvételéről és a külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységéről, valamint külföldi állomásozásáról. Dönt továbbá a külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország

⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 48. cikk

területéről kiinduló alkalmazásáról, valamint magyarországi állomásozásáról. Végül dönt a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetéséről is. Az Alaptörvény továbbá kimondja, hogy a Honvédelmi Tanács rendeletet alkothat, amellyel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.⁷

A szükségállapotot az Országgyűlés a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén hirdeti ki. Szükségállapot idején a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be.⁸ Mind a rendkívüli állapot, mind a szükségállapot esetében a kihirdetéshez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatára van szükség.

A megelőző védelmi helyzetet kihirdetni és meghosszabbítani a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával lehetséges. A Kormány rendeletben a megelőző védelmi helyzet kihirdetésének kezdeményezését követően a közigazgatás, a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be. Itt szintén érvényes, hogy a Kormány a megelőző védelmi helyzet idején rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.⁹

Szintén az Alaptörvény, annak 52. cikke szabályozza a váratlan támadás esetét, s kimondja, hogy a Kormány külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készülségi erőkkel való oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében – szükség esetén a köztársasági elnök által jóváhagyott fegyveres védelmi terv szerint – a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányos és arra felkészített

⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 49. cikk

⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 50. cikk

⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 51. cikk

erőkkel azonnal intézkedni köteles. Következő cikke már a veszélyhelyzetre vonatkozó szabályokat rögzíti azzal, hogy leírja, a Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.

A katasztrófaveszély és a veszélyhelyzet

Már a veszélyhelyzet elrendelését valószínűsítő esemény bekövetkezése esetén szükséges a katasztrófavédelem aktivizálása. Ennek abban van jelentősége, hogy már az eseményeket megelőző fázisban meg lehessen hozni olyan döntéseket, s azoknak megfelelő intézkedéseket, amelyek segítik a majdán kialakuló veszélyhelyzet kezelését. Erre vezették be a katasztrófaveszély fogalmát.

A régi Kat tv. szerint a katasztrófa helyzet olyan mértékű katasztrófaveszély, illetve bekövetkezett katasztrófa, amikor az arra felhatalmazott állami szerv vezetője a katasztrófa veszélyének, bekövetkezésének tényét megállapította, és a szükséges intézkedéseket elrendelte. A katasztrófaveszély pedig olyan folyamat vagy állapot (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely közvetlenül és súlyosan veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és a vagyonbiztonságot, ha okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével.¹⁰ A 2011-es tv. szerint a katasztrófaveszély olyan folyamat vagy állapot, amelynek következményeként okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével, és amely ezáltal veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és a vagyonbiztonságot. Katasztrófaveszély esetén a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetője a katasztrófavédelmi feladatok ellátása keretében, a veszélyelhárítási terv szerint azonnal intézkedik az emberi élet, a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak, a kritikus infrastruktúrák védelme, a lakosság alapvető ellátásának biztosítása, valamint a katasztrófa következményeinek lehető legkisebbre csökkentése érdekében. Tehát, a törvény értelmében, bár ebben az időszakban még nem élnek a különleges jogrendben érvényesülő szabályok, lehetőség van arra, hogy a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének vezetője, azaz az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója a központi veszélyelhárítási terv szerint mihamarabb megtegye a szükséges intézkedéseket (Bukovics 2012).

¹⁰ 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

Szemben az első katasztrófavédelmi törvénnyel, a Kat. tv. kiemeli a honvédelmi törvény¹¹ szabályozási keretéből a különleges jogrendre vonatkozó szabályokat. A kiemeléssel egyúttal, a tudományos eredmények felhasználásával leírja a korszerűsített veszélyhelyzet fogalmát, a kormányrendelettel bevezethető rendkívüli intézkedéseket és a kormányrendeletek felhatalmazása szerint megtehető rendkívüli intézkedéseket. Eszerint tehát az új Kat. tv. alapján a veszélyhelyzet az Alaptörvény 53. cikkében meghatározott olyan helyzet, amelyet különösen a következő események válhatnak ki: elemi csapások, természeti eredetű veszélyek (különösen árvízvédekezés során, ha az előrejelzések szerint az áradó víz az addig észlelt legmagasabb vízállást megközelíti és további jelentős áradás várható, vagy elháríthatatlan jégtorlasz keletkezett, vagy töltésszakadás veszélye fenyeget; belvízvédekezés során, ha a belvíz lakott területeket, ipartelepeket, fő közlekedési utakat, vasutakat veszélyeztet és a veszélyeztetés olyan mértékű, hogy a kár megelőzése, az újabb elöntések elhárítása meghaladja az erre rendelt szervezetek védekezési lehetőségeit; több napon keresztül tartó kiterjedő, folyamatos, intenzív, megmaradó hóesés vagy hófúvás; más szélsőséges időjárás következtében az emberek életét, anyagi javait a lakosság alapvető ellátását veszélyeztető helyzet következik be; földtani veszélyforrások); ipari szerencsétlenség, civilizációs eredetű veszélyek (különösen: a veszélyes anyagokkal és hulladékokkal történő tevékenység során a szabadba kerülő anyag az emberi életet, egészséget, továbbá a környezetet tömeges méretekben és súlyosan veszélyezteti; nem tervezett radioaktív kiszóródás és egyéb sugárterhelés, amely a biztonságot kedvezőtlenül befolyásolja és a lakosság nem tervezett sugárterhelését idézi elő); egyéb eredetű veszélyek (különösen: tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vagy járványveszély, valamint állatjárvány; ivóvíz célú vízkivétellel érintett felszíni és felszín alatti vizek haváriaszerű szennyezése; bármely okból létrejövő olyan mértékű légszennyezettség, amely a külön jogszabályban meghatározott riasztási küszöbértéket meghaladja; a kritikus infrastruktúrák olyan mértékű működési zavara, melynek következtében a lakosság alapvető ellátása több napon keresztül, vagy több megyét érintően akadályozott).

Veszélyhelyzetben, a katasztrófa elhárításához szükséges mértékben és területen a Kormány rendeleti úton rendkívüli intézkedéseket vezethet be. Rendelet is megállapíthat a polgármester

¹¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

és a jegyző hatáskörébe tartozó államigazgatási feladatot, s az államháztartásra vonatkozó szabályoktól eltérő rendelkezéseket. Eltérő rendelkezések bevezetése rendelettel lehetséges továbbá a közigazgatási hatósági eljárásra vonatkozó törvény rendelkezései közül több esetben is. Ezek érinthetik: az eljáró közigazgatási hatóság kijelölésének rendjét, hatáskör és illetékesség megállapítását, a bírósági felülvizsgálat alá nem tartozó eljárások körét, belföldi jogsegély szabályait, a képviselet rendjét, az ügyintézési és egyéb határidőket, az elővezetés szabályát, a jogorvoslat rendjét, az eljárás felfüggesztését, végrehajtási szabályokat. Továbbá a termelési, ellátási, és szolgáltatási kötelezettségek biztosítása érdekében rendelettel szerződéskötési kötelezettség írható elő a gazdasági tevékenységet folytató szolgáltatásra kötelezettek részére. Amennyiben közvetlen veszély áll fenn a veszélyhelyzet súlyosbodásának, a Magyar Állam gazdálkodó szervezetek működését vonhatja felügyelete alá a megelőzés érdekében. A Kormány rendeleti felhatalmazása alapján hozható rendkívüli intézkedések veszélyhelyzetben: közúti, vasúti, vízi és légi járművek forgalmának korlátozása, megtiltása; a lakosság utcán vagy más nyilvános helyen való tartózkodásának korlátozása; közterületen rendezvény, nyilvános gyűlés megtartásának megtiltása; kitelepítés; az ország meghatározott területére való belépés, ott-tartózkodás korlátozása, engedélyhez kötése, az ország meghatározott területére utazás, átutazás, kiutazás engedélyhez kötése; vasúti, közúti, vízi, légi szállítások biztosítása érdekében a javítókapacitások, valamint az állomások, repülőterek, kikötők, raktárak igénybevétele vagy használatuk korlátozása; ideiglenes polgári védelmi szolgálat ellátása; a nemzetgazdasági és más szempontból fontos vagyontárgyak elszállítása a veszélyeztetett területekről, hogy azok biztonságban legyenek; mentésre alkalmas járművek, műszaki eszközök, földmunkagépek igénybevétele az élet- és vagyonmentés érdekében; ingatlan igénybevétele, építmény teljes vagy részleges bontása a veszély elhárítása vagy további veszély megelőzése érdekében, a veszélyhelyzet elhárításához szükséges mértékben, kártalanítás mellett (Bukovics 2012).

Az új Kat. tv. 46. szakasza szabályozza azt is, hogy abban az esetben, ha a veszélyhelyzet több megyét érint, vagy ha a katasztrófa elhárítása érdekében ez szükséges, a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter – legfeljebb a veszélyhelyzet fennállásáig – miniszteri biztost nevezhet ki. A miniszteri biztos feladata, hogy összehangolja a védekezési feladatokat az érintett területen, s munkája során utasítást adhat a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökének. Veszélyhelyzetben a helyi katasztrófavédelmi tevékenység irányítását a polgármestertől a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetője által kijelölt személy veszi át. A települési önkormányzat képviselő-testületének, a fővárosi, megyei közgyűlésnek feladat- és hatáskörét a polgármester, illetve a főpolgármester, a megyei

közgyűlés elnöke gyakorolja. Veszélyhelyzetben a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének vezetője, azaz az OKF főigazgatója rendeli el az önkéntes mentőszervezetek bevonását a védekezési munkálatokba.

Gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettség szabályozása

Az Alaptörvény értelmében sarkalatos törvényben meghatározottak szerint honvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében mindenki gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésére kötelezhető. Ezzel összhangban a Kat. tv. szabályozza azokat a katasztrófavédelemmel kapcsolatos kötelezettségeket, amelyekre a lakosság védelme érdekében a védekezést irányító polgármester, a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke és a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter kötelezhetik a természetes személyeket, jogi személyeket és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteket. 67. szakasza szerint a gazdasági, anyagi szolgáltatások, amelyekre a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtása érdekében kötelezhetőek: meghatározott gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítése vagy a szolgáltatás igénybevételének tűrése; valamely tevékenységtől való tartózkodás; az igénybevételhez szükséges előkészületi tevékenység; az igénybevétel tervezéséhez szükséges adatok közlése. A gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségekre vonatkozó szabályok a Kat. tv. sarkalatos rendelkezései (Bukovics 2012).

További változások

A katasztrófavédelem megújításával a katasztrófavédelem másik alapját képező jogszabály, a 1996. évi XXXI. tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló törvény (Ttv.) is megváltozott 2012. januárjától. Kialakult az egységes állami tűzoltóság. A tűzvédelem és a műszaki mentés, valamint a tűzoltóság tevékenységének központi irányítását – meghatározott kivételekkel- a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter a központi katasztrófavédelmi szerv vezetője útján gyakorolja. A katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter előkészíti a tűzvédelemre, a műszaki mentésre és a tűzoltóságra vonatkozó magasabb szintű jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, valamint a nemzetközi szerződések tervezeteit, és a hatáskörébe tartozó rendeletalkotás és normatív utasítás kiadása útján, az érdekelt miniszterekkel egyetértésben szabályozza a tűzvédelmet és a műszaki mentést; egyetértési jogot gyakorol a más miniszter által tervezett - a tűzvédelmet, a műszaki mentést és a tűzoltóságot érintő - szabályozásokkal kapcsolatban; a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetőjének javaslatára dönt a hivatásos tűzoltóság létrehozásáról és megszüntetéséről; meghatározza a tűzoltási, műszaki mentési és az ezekhez

kapcsolódó tűzvédelmi technika tervezése, fejlesztése, rendszeresítése, ellenőrzése, felülvizsgálata és javítása követelményeit; meghatározza a tűzoltóság tagjaira vonatkozó szakmai képesítési követelményeket, a képzés rendszerét és elveit; gyakorolja a hivatásos tűzoltóság, valamint a tűzoltó szakiskolák hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyával kapcsolatban, illetve társadalombiztosítási ellátásáról szóló jogszabályok alkalmazása során a feladatkörrel rendelkező minisztert megillető jogokat; valamint meghatározza a tűzoltóság szakmai információs és adatszolgáltatási rendszerét.¹²

A Ttv. következő szakasza kimondja továbbá, hogy a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetője irányítja a hivatásos tűzoltóság tevékenységét; közvetlen utasítással irányítja a tűzoltóság egységeinek a tűzoltási és műszaki mentési feladatokban történő részvételét, az ezzel kapcsolatos felkészítést, jelentéstételt, működési területük elhagyását, továbbá rendkívüli készenléti szolgálatuk elrendelését; kezdeményezi a hivatásos tűzoltóság létrehozását, megszüntetését; kinevezi és felmenti a tűzoltó parancsnokot, gyakorolja a vele kapcsolatos - jogszabályban meghatározott - munkáltatói jogköröket; kiadja a tűzoltóságok Szerelési Szabályzatát, a rendkívüli állapotban alkalmazandó Tűzoltási és Műszaki Mentési Szabályzatát, a tűzoltóság tűzoltási és műszaki mentési tevékenységének részletes szabályait, a hivatásos tűzoltóságok működési területét, a hivatásos tűzoltóságok készenlétben tartandó legkisebb gépjármű és technikai eszközállományát és műszaki megfelelőségük ellenőrzésének rendjét, a hivatásos tűzoltóságok létszámát és szervezési kategóriába sorolását, és a tűzoltóport versenyszabályzatát; koordinálja és ellenőrzi az önkormányzati tűzoltóságok költségvetés tervezésével kapcsolatos feladatait; folyamatosan ellenőrzi az önkormányzati tűzoltóságok és az önkéntes tűzoltó egyesületek költségvetési és egyéb forrásból származó pénzeszközei felhasználását; a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve útján ellenőrzi az önkormányzati tűzoltóság, a létesítményi tűzoltóság és a tűzoltási és műszaki mentési feladatokat ellátó önkéntes tűzoltó egyesület tevékenységét.¹³

A hivatásos tűzoltóság a hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szerve. Hivatásos tűzoltóságot a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetőjének javaslatára a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter alapíthat. A hivatásos tűzoltóság vezetőjének kinevezését megelőzően a kinevezési jogkör gyakorlója kikéri a működési

¹² 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról. 23. szakasz

¹³ 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról. 28. szakasz

területen működő települési - Budapesten a fővárosi kerületi - önkormányzatok képviselő-testületének a véleményét. A szükségessé váló felmentésről az érintett önkormányzatokat - az érintettel történő közléssel egyidejűleg - tájékoztatni kell. Ha a települési önkormányzatok többsége, illetve a fővárosi önkormányzat a kinevezéssel szemben foglal állást, és a kinevezési jogkör gyakorlója nem állít újabb jelöltet, döntése szakmai indokairól az érintett önkormányzatokat állásfoglalásban tájékoztatja. A tűzoltó parancsnok vagy kijelölt helyettese évente beszámol a hivatásos tűzoltóság működési területén működő települési önkormányzat képviselő-testületének a település tűzvédelmi helyzetéről, a tűzvédelem érdekében tett intézkedésekről és az azzal kapcsolatos feladatokról. Ha a beszámolót a települési önkormányzatok többsége, illetve a fővárosi önkormányzat nem fogadja el, három hónapon belül újabb beszámolót kell tartani. Ismételt elutasítás esetén a települési önkormányzatok többsége a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetőjéhez, a fővárosi önkormányzat közgyűlése a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetőjéhez fordulhat. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve, illetve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetője köteles az önkormányzatok által meghatározott kérdésekre is kiterjedő átfogó vizsgálatot tartani, ennek keretében a tűzoltó parancsnok felelősségét, illetve alkalmasságát megvizsgálni. A vizsgálat eredményéről az önkormányzatokat tájékoztatni kell. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve, illetve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetője köteles a tűzvédelmi feladatok ellátása érdekében a vizsgálat szerint szükséges szolgálatszervezési, szervezeti, személyi és belső irányítási intézkedéseket megtenni. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szervei technikai eszköz állományának átszervezése során vagy a rendszerből kivonással felszabaduló gépjárműveket, eszközöket, felszereléseket pályázat útján, az önkéntes tűzoltó egyesületek támogatásaként részükre, további használatra átadja.¹⁴

A katasztrófavédelem irányításának szervei

A hazai katasztrófavédelem irányítási rendszere kialakításának egyik fő alapelve, hogy annak egységes rendszere létrehozása és működési feltételei megteremtése és biztosítása állami feladat, csakúgy mint annak irányítása. A megelőzés, kárelhárítás, és helyreállítás egymásra épülő hármas egységének érvényesülése kiemelkedő jelentőségű valamennyi

¹⁴ 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról. 30. szakasz

szinten, tekintve, hogy a katasztrófák elleni védekezés nemzeti ügy, annak gondozásában valamennyi érintett szervnek és személynek részt kell vennie.

A 99-es Kat. tv. szerint az Alkotmányból és a jogszabályokból következően a katasztrófavédelem vonatkozásában irányító-rendelkező jogkörrel az Országgyűlés, a Kormány, az illetékes miniszterek és a Kormányzati Koordinációs Bizottság (KKB) rendelkezik. Mindkét Kat. tv. értelmében az Országgyűlés hatásköre kiterjed a veszélyhelyzet és a hozzá kapcsolódó rendkívüli intézkedések Kormány általi kihirdetésének 15 napon túli meghosszabbítására. Továbbá az Országgyűlés biztosítja a katasztrófavédelem számára a hatékony működéshez szükséges jogszabályi háttérrel és költségvetési feltételeket.

A Kormány

A katasztrófavédelem irányításának legfőbb szerve a Kormány. A 99-es Kat. tv. kimondta, hogy a Kormány megszervezi a katasztrófák elleni védekezés irányítását és a végrehajtás összehangolását, a tervezés kormány szintű feladatainak végrehajtását, a katasztrófák következményeinek felszámolására való felkészülést, a megelőzés és a végrehajtás feladatainak tárcák közötti koordinációját, és e koordináció érdekében létrehozta a Kormányzati Koordinációs Bizottságot.

Mindkét Kat. tv. értelmében a Kormány a katasztrófavédelem megszervezése és irányítása körében meghatározza a Kormány tagjainak és a védekezésben érintett állami szervezetek a katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatait; megköti a katasztrófákkal kapcsolatos kölcsönös tájékoztatásra és segítségnyújtásra, valamint a megelőzés területén történő együttműködésre irányuló nemzetközi egyezményeket; összehangolja a katasztrófavédelemmel összefüggő oktatási, képzési, tudományos kutatási és műszaki fejlesztési tevékenységet; létrehozza az országos katasztrófavédelmi információs rendszert; kihirdetésre előkészíti a veszélyhelyzet idején bevezetésre kerülő rendeletek tervezeteit, és megküldi azokat a végrehajtásért felelős személyeknek és szervezeteknek; az éves költségvetésben tervezi (a 99-es Kat. tv-ben javasolja) a hazai és a nemzetközi segítségnyújtásra fordítható előirányzat mértékét. A 2011-es Kat. tv-ben szerepel ezeken túl még, hogy a Kormány gondoskodik a központi költségvetési tervezés keretében a katasztrófavédelem működésének és fejlesztésének pénzügyi feltételeiről; meghatározza a nemzeti kockázatelemzési, -értékelési és feltérképezési követelményeket; a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszternek a honvédelemért felelős miniszter véleményének kikérését követően kialakított javaslatára meghatározza a polgári védelmi szervezetek

összlétszámát; közvetlenül vagy a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter útján irányítja a megyei védelmi bizottságok katasztrófavédelmi feladatainak végrehajtását. A 99-es tv-ben még szerepelt, a 2011-esben már nem, hogy a Kormány kialakítja a nemzetközi segítségnyújtásban történő magyar részvétel rendszerét, ugyanakkor arról mindkettő rendelkezik, hogy a Kormány a katasztrófavédelem irányítása során dönt a védekezéshez szükséges külföldi (nemzetközi) segítség igénybeviteléről; a külföldi állam részére történő segítségnyújtásról.¹⁵

KKB

A Kormány a 1150/2012. (V. 15.) számú Kormányhatározatában intézkedett a KKB létrehozásáról, valamint szervezeti és működési rendjének meghatározásáról. Eszerint a KKB elnöke a belügyminiszter, tagjai a miniszterek által megbízott állami vezetők, elnökhelyettese az elnök által megbízott tag. A bizottság ülésein állandó meghívottként van jelen a BM OKF főigazgatója, az országos rendőrfőkapitány, a Honvéd Vezérkar főnöke, a Nemzeti Veszélyhelyzet-kezelési Központ vezetője, a Tudományos Tanács elnöke, valamint a KKB adminisztratív feladatait ellátó szervezeti egység vezetője. Tanácskozási joggal vesznek részt az ülésein az országos hatáskörű feladatokat ellátó szervek vezetői, a napirendben érintett megyei védelmi bizottság elnöke, valamint olyan meghívottak, akik katasztrófaveszély, vagy veszélyhelyzet időszakában szakmailag részt vesznek a döntéselőkészítő, koordinációs munkában és megelőzése, elhárítása, illetve a következmények enyhítése hármas egysége feladataiban, felel a Kormány katasztrófavédelemmel kapcsolatos döntései előkészítéséért és a döntések összehangolásáért. A KKB a katasztrófák elleni védekezéssel kapcsolatos feladatok összehangolt támogatása érdekében Nemzeti Veszélyhelyzetkezelési Központot (KKB NVK) hoz létre, amely részleges állománnyal a BM OKF bázisán, vagy 24 órás folyamatos munkarendben a BM bázisán működik. Élén a BM OKF országos polgári védelmi főfelügyelője áll egy általános és egy szakmai helyettessel. Utóbbi mindig azon központi államigazgatási szervnek az állományába tartozó, a szakmai feladatok ellátásáért felelős vezető, akihez elsődlegesen tartozik az adott

¹⁵ 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéstről; 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

katasztrófatípus kezelése. A KKB munkáját segíti továbbá a BM OKF központjában működő adminisztratív szerv, illetve Tudományos Tanács (Muhoray 2012).

A KKB feladata a megelőzés időszakában, hogy összehangolja a tudományos, kutató, elemző és értékelő feladatokat, az előre jelzett katasztrófákra való felkészülési feladatokat, valamint a katasztrófaveszélyes területekről való országos felmérés irányítása.

OKF

A végrehajtást a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter irányítása alá tartozó, szervek végzik. A katasztrófavédelem megvalósításában részt vevő hivatásos katasztrófavédelmi szerv az országos illetékességű központi szervből, a megyei, fővárosi illetékességű területi szervekből, a helyi szervekként feladatukat ellátó katasztrófavédelmi kirendeltségekből és a hivatásos tűzoltóságokból áll.

A központi szerv vezetője, az országos katasztrófavédelmi főigazgató, aki irányítja a területi és helyi szervek működését, szakmai tevékenységét. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság országos hatáskörű központi államigazgatási, rendvédelmi szerv, feladatait a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi a Kat. tv. és más jogszabályok alapján hajtja végre.

A BM OKF rendeltetésének betöltése érdekében iparbiztonsági, tűzvédelmi, polgári védelmi ágazatokat működtet, gyakorolja azok hatósági jogköreit; veszélyhelyzetek megelőzése érdekében összehangolja a hatóságok tevékenységét; kiemelt hatásköröket gyakorol a hazai kritikus infrastruktúrák beazonosításában, a polgári veszélyhelyzeti tervezésben, a védelmi igazgatásban, a nemzetgazdaság mozgósításában, az állami tartalékgazdálkodásban; szabályozza, irányítja, és teljes körűen felügyeli a magyarországi tűzvédelmi rendszert; helyi és területi készenléti hivatásos szervei útján végzi a tűzoltást, a műszaki mentést, a lakosság védelmét, tájékoztatását és riasztását; irányítja az önkormányzati, a létesítményi tűzoltóságok, valamint az önkéntes tűzoltó egyesületek részvételét a tűzoltásban, műszaki mentésben, megyei szinten műveletirányítási tevékenységet végez; fenntartja az országos, megyei, helyi és üzemi önkéntes és köteles polgári védelmi szervezeteket, a speciális mentőszervezeteket; szakmai irányítási jogkört gyakorol a közbiztonsági referensek működése, felkészítése, képzése során, a lakosság felkészítésében, riasztásában és veszélyhelyzeti tájékoztatásában; szabálysértési jogkörében eljárva a törvény által meghatározott esetekben helyszíni bírságot szab ki; feladatellátása során együttműködik a Kat. tv.-ben meghatározott katasztrófavédelemben résztvevő szervekkel és szervezetekkel,

az oktatási, tudományos intézményekkel, a nemzetközi katasztrófavédelmi szervezetekkel és szervezetekkel és a biztonságot szolgáló más hatóságokkal; képviseli Magyarországot a szakmai szervezetekben, nemzetközi szakmai szövetségekben; készen áll a nemzetközi katasztrófa-segítségnyújtásra külföldi államoktól, nemzetközi szervezetektől jött kérés alapján, illetve a Kormány kérése alapján érkező nemzetközi segítség fogadására; távközlési, informatikai, az országot lefedő mérő, érzékelő, lakosságriasztórendszereket; speciális eszközöket gyártó és javító gazdasági társaságot működtet; beruházás-szervezést és ingatlangazdálkodást végez, jelentős eszközparkkal, kiépült logisztikai háttérrel rendelkezik. A területi szerv, a megyei és a fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóság önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv, amely jogszabályban meghatározott ügyekben hatóságként jár el, ellátja a jogszabályokban részére meghatározott feladatokat, irányítja a katasztrófavédelmi kirendeltségeket és az alárendeltségébe tartozó hivatásos tűzoltó parancsnokságokat. A területi szervek ellátják az önkormányzati tűzoltóságok, a létesítményi tűzoltóságok és az önkéntes tűzoltó egyesületek szakmai irányítását és felügyeletét.¹⁶

A BM OKF szervezeti felépítésében alapvető változás, korszerűsítés, hogy országos, területi és helyi szinten is azonos a tűzoltósági, polgári védelmi és iparbiztonsági ágazati szakmai felépítés, melynek legfontosabb eredménye a vezetési struktúra hatékonyságának növelése. A katasztrófavédelem országos irányítása átalakításának eredményeként létrejött a valóban integrált katasztrófavédelem. Ezzel hatékonyabbá vált a megelőzés, az erős hatósági jogosítványok alkalmazása, a bevethető erők irányítása, a polgári védelem megújítása (Muhoray 2012).

Megyei, fővárosi, helyi szint

A katasztrófavédelem irányításának területi szintű vezetési szerve a megyei védelmi bizottság (MVB). Az MVB a Kormány alatt működő közigazgatási szerv, az illetékességi területén ellátja a törvényben és kormányrendeletben számára megállapított katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatokat. Összehangolja a katasztrófák elleni védekezésben közreműködő szervek katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátását és az arra való felkészülést. Az új Kat. tv. szerinti változás, hogy az MVB elnöke a korábbi megyei közgyűlés elnöke helyett a megyei kormányhivatal vezetője, a kormány megbízott. Elnökhelyettesei a katasztrófák elleni védekezés tekintetében a megyei

¹⁶ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

katasztrófavédelmi igazgató, valamint a honvédelmi feladatok tekintetében a Magyar Honvédség állományába tartozó tényleges állományú katona. A megyei, fővárosi védelmi bizottság a felkészülés érdekében: összehangolja a katasztrófavédelemben érintett szervek jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott felkészülési feladatait; irányítja a polgármester védelmi felkészülési tevékenységét; irányítja a hatáskörébe tartozó katasztrófavédelmi tervező tevékenységet; szervezi a települések (a kerületek) közötti kölcsönös segítségnyújtást, értesítést, riasztást és tájékoztatást; gondoskodik más megyékkel és a fővárossal történő együttműködés, kölcsönös segélynyújtás feltételeinek biztosításáról; szervezi a közigazgatási szervek, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a társadalmi szervezetek területi szintű együttműködését; szervezi a lakosság és a védekezésben érintett szervezetek riasztásának és tájékoztatásának előkészítését és végrehajtását; felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek létrehozásáért és felelős a védekezéshez szükséges vezetési rendszer fenntartásáért, működőképességének biztosításáért. A helyi védelmi bizottság feladatkörét érintő döntésben részt vesz a helyi védelmi bizottság elnöke is. Ha a területi, illetve a helyi szintű védekezésben egyidejűleg több szerv együttműködése szükséges, a védekezés közvetlen irányításáért felelős vezető illetékességi területén a megyei, fővárosi vagy helyi védelmi bizottság elnöke, illetve a polgármester jelöli ki. Több megye területét illetően a védekezés közvetlen irányításáért felelős vezető a Kormány vagy bizottsága jelöli ki. A vezető kijelöléséig az események következményeinek felszámolásában elsődlegesen érintett szerv vezetője végzi a védekezés irányítását. A megyei és fővárosi védelmi bizottság elnöke és a polgármester e feladatok irányítása és végrehajtása során államigazgatási jogkörben jár el. Feladatainak ellátásában közreműködik a megyei kormányhivatal, a főpolgármesteri hivatal, a polgármesteri hivatal, a védelmi bizottság munkacsoportjai és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv. A főváros kerületeiben, a megyei jogú városokban és a megyei védelmi bizottság által kijelölt városokban helyi védelmi bizottság irányítja a védekezésben résztvevő szervek, szervezetek tevékenységét. Illetékességi területét (honvédelmi körzet) a megyei védelmi bizottság határozza meg. Elnöke a megyei jogú város, a város, a fővárosi kerület polgármestere, elnökhelyettese a katasztrófák elleni védekezés tekintetében a megyei katasztrófavédelmi igazgató által kijelölt személy, adott esetben a katasztrófavédelmi kirendeltség-vezető (Muhoray 2012).

2013-tól létrejöttek a járási kormányhivatalok és átvették a helyi védelmi bizottságok feladatait. A polgármester (a fővárosban a főpolgármester) az illetékességi területén irányítja

és szervezi a felkészülés és a védekezés feladatait. A polgármester a felkészülés keretében: felelős a települési (a fővárosban kerületi) veszélyelhárítási tervek elkészítéséért, valamint a helyi lehetőségek figyelembevételével a védekezés feltételeinek a biztosításáért; irányítja a védekezésre való felkészítést; gyakorolja katasztrófavédelmi ügyekben az elsőfokú polgári védelmi hatósági jogkört, amit jogszabály nem utal más szerv hatáskörébe; a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt a területi, települési, kerületi és munkahelyi polgári védelmi szervezetbe kiképzésre és gyakorlatra osztja be; felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló települési polgári védelmi szervezet megalakításáért; gondoskodik az illetékességi területen élő vagy tartózkodó személyek részére a katasztrófaveszélyekről szóló, a magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatásról; a gazdálkodó szervezetek részére határozattal elrendeli a polgári védelmi kötelezettségen alapuló települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetek megalakítását és az alkalmazás feltételeinek biztosítását; biztosítja a lakosság riasztására szolgáló és a közigazgatási területen lévő, rendelkezésre bocsátott technikai berendezések működtetését; részt vesz a feladatainak ellátása érdekében, a hivatásos katasztrófavédelmi szervek által szervezett felkészítéseken; kijelöli a katasztrófák elleni védekezéssel összefüggő feladataiban közreműködő közbiztonsági referenst. A főpolgármester és a megyei közgyűlés elnöke szervezi és irányítja a fővárosi és a megyei önkormányzat közfeladataihoz kapcsolódó katasztrófavédelmi tevékenységet. A településen a védekezés során: meghatározott kivételekkel a hivatásos katasztrófavédelmi szerv szakmai iránymutatása mellett irányítja a településen a helyi katasztrófavédelmi tevékenységet; halasztást nem tűrő esetben átmeneti jelleggel elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges intézkedéseket, és erről haladéktalanul értesíti a település szerint illetékes hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervezőjét és a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökét; a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt a katasztrófavédelem érdekében határozattal polgári védelmi szolgálatra kötelezi; szervezi és irányítja a lakosság védelmét, kitelepítését, kimenekítését, befogadását és visszatelepítését; szervezi és irányítja az anyagi javak védelmét, a lakosság életfenntartásához szükséges anyagi javakkal történő ellátását; a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökének rendelkezése alapján vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával elrendeli a települési polgári védelmi szervezetek alkalmazását; együttműködik más települések polgármestereivel, a védekezésbe bevont más szervezetekkel a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásában.¹⁷

¹⁷ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

Az új szabályozás értelmében a veszélyhelyzetben az irányítást a településen a polgármestertől a katasztrófavédelmi területi szerv vezetője által kijelölt személy veszi át. A polgármester katasztrófák elleni védekezéssel kapcsolatos munkáját a közbiztonsági referens támogatja. A polgármesterek katasztrófák elleni felkészülési, védekezései, tájékoztatási, helyreállítási feladataiban veszélyeztetettség alapján az I-es és II-es katasztrófa veszélyeztetettségi besoroláshoz tartozó településeken közbiztonsági referensek működnek közre.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról

1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről

és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

179/1999. (XII. 10.) Korm. rendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról

Dr. Bukovics István: *Katasztrófavédelmi igazgatás*, Verlag Dashoffer Szakkiadó Kft. Budapest, 2008.

Dr. Bukovics István: *Katasztrófaigazgatás és tűzvédelem*, Verlag Dashoffer Szakkiadó Kft. Budapest, 2012.

Muhoray Árpád: *A 2001-es beregi árvíz tízedik évfordulóján túl*. Belügyi Szemle, 60. évfolyam 2012/9. szám; pp.107–123., p. 118.

Dr. Muhoray Árpád: *A katasztrófavédelem aktuális feladatai*. (Letöltés ideje: 2013. május 10.

http://mhtt.eu/hadtudomany/2012_e_Muhoray_Arpad.pdf)